

AZ ÉPÍTÉSZET MINT FOLYAMAT

SOMOGYI KRISZTINA: GOLDA JÁNOS, TERC KIADÓ, 2018, 240 OLDAL

SZÖVEG TEXT: GÖTZ ESZTER

Ha létezik rendhagyó művészeti monográfia, akkor a Golda János építészről most megjelent kötet pontosan ilyen. Ábra nélküli, nyers karton címlap, rajta a szerző, a cím és ritmikus jelek, de csupán a karton anyagába nyomva, hogy csak az árnyékuk jelenjen meg, ha fény éri a felületet. Golda neve a gerinc hült helyén, a csupaszkötésen olvasható.

Belelapozva az is rögtön nyilvánvalóvá válik, hogy az eszköztelenség, a „minden az, ami” puritán ereje következetesen halad végig a könyvön. A stílus maga az ember, ezt régóta tudjuk, de ebben az esetben nem a könyvtervező, nem is a szerző, hanem a könyv tárgya, az építész az igazodási pont, az ő kifejezőmódját követi a vizuális megjelenés. Somogyi Krisztina pedig felvállalja, hogy nem hagyományos monografikus eszközökkel dolgozza fel az életművet, nem kívülről közelít, hanem beszélgeti könyve tárgyát, finoman irányítva a gondolatok kitérülését. Ennek köszönhetően a klasszikus műfaji jellemzők korlátai eltűnnek, és ami átjön, az az eleven anyag. Pályakép és életmű nem válik ketté,

nem a személyiségrajzból következő alkotói szemléletmód kibontakozásának vagyunk tanúi, hanem magának a folyamatként létező építészetnek, ami egyszerre művészet, mérnöki tudás, szociológia, lélektan, ökonómia és még sok minden más, leegyszerűsítve: a térről való gondolkodás. Nem koncepció és végeredmény, hanem állandóan változó, eleven dinamizmus; ha tetszik, gondolat gondolat hátán.

Valójában egy igen jelentős szemléletváltás bizonyítéka ez a kis dísztelen kötet: nem a nagybetűs építészetet mutatja fel, hanem a sokféle viszonyulás egyik lehetséges útját, mint valami kartondobozból egyszerűen kicsomagolható és jól hasznosítható gondolkodásmódot, nyersanyagot, tovább formálható nyelvezetet. Ezzel megszűnik a távolság alkotó és befogadó, mű és befogadás között, feloldódik az egyoldalú viszony, ami rácsodálkozásból és megértéskísérletekből áll, hogy a helyét a gondolkodás folyamatának szinte közös megélése vehesse át. A bevezetőben röviden felvázolt pályakép inkább csak iránytű, összefoglaló, az utána következő beszélgetésekben részletesen és nagyon személyes módon bontakozik ki minden, ami Golda János pályájában szerepet játszott és játszik ma is. És noha az egyes fejezetek elkülönítik egymástól a pálya szakaszairól, a konkrét épületekről, illetve a nagyobb ívű – és mélyen személyes – világképről való beszélgetéseket, valójában nincs törés, csak finom áthajlások, egymásba kapaszkodó gondolat-ívek. A Miskolci Műhely hetvenes évekbeli közösségi életformája mögött ugyanúgy a közösség, a lépték, a helykeresés igénye áll, mint húsz évvel később, a gödi piarista szakközépiskola tervezésekor, vagy a családi házak kialakítása kapcsán fölvetődő kérdések középpontjában. A pályázatok értékelésének szakmai problémái nagyon hasonlóak ahhoz, mint amit Golda

az egyre kevésbé átlátható jelenről, kép és tartalom viszonyáról, a közös víziók és a „jövőkép-kisajátítási gépezet” egymásnak ellentmondó valóságáról mond.

Az építészetről való beszéd is új területekre lép át a kötetben. A kérdések és a válaszok nem mesterekről és hatásokról, nem építészeti irányokról és divatokról, nem szerkezetekről és anyagokról szólnak – persze ezekről is bőven –, hanem ember és tér, ember és ember kapcsolatáról. Nagyon fontos kihangsúlyozni: az olvasó nem kész, kiforrott koncepciókat kap, hanem olyan dilemmákkal szembesül, amelyek egy ház megtervezése, megépülése után még gyakran évtizedekkel is foglalkoztatják az építészt. A jól válogatott fotóanyag ugyan kész házakat, tereket mutat, de maga az építészet élő, eleven folyamat marad. Golda ki is mondja: „Az építészet (...) komplexitása csak az élő nyelvhez fogható, hisz mindkét médium mindent befogad, mindenre reflektál, mindenre emlékezik és állandóan megújul. Az élő nyelv is, az építészet is képes történeteket mesélni és alakítani (...) Aki tényleg eljut az építészig, annak elsősorban emlékezetre és képzeletre van szüksége...” Ugyanakkor a kötetben közölt alaprajzok, metszetek, vagyis ami az építész számára a szakma leolvasható kódrendszere, nem kap igazi hangsúlyt, csak tájékoztató jelleggel szerepel. A kiindulópont nem az adott helyzetre adható lehetséges gyakorlati megoldás, hanem a mindenkori kérdésfeltevés. Így tart egységet az ábraanyag, a szöveg és a kötetet tervező Vargha Balázs grafikai teljesítménye; az építészet számos olvasatát felkínálja, de a hangsúlyok megfelelő kiemelésével egyértelműsíti az arról való gondolkodásmódot, a kérdésfeltevés elsődlegességét, amiről érdemes ismét Goldát idézni: „Ragaszkodjunk a kérdés jogához. Saját kérdéseinkre keressünk igaz és jó válaszokat.”